

SIGHT Ο ANTONY GORMLEY ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ 02.05-31.10.2019

Από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο του 2019, στον αρχαιολογικό χώρο και το Μουσείο της Δήλου, ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός NEON, που ιδρύθηκε από τον Δημήτρη Δασκαλόπουλο, και η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων παρουσιάζουν μία ανεπανάληπτη έκθεση σύγχρονης γλυπτικής τέχνης του βρετανού καλλιτέχνη Antony Gormley.

Ο Gormley (γενν. το 1950) είναι ένας από τους πιο διάσημους καλλιτέχνες των καιρών μας. Τα τελευταία 40 χρόνια, τα γλυπτά του και οι εγκαταστάσεις του αμφισβητούν την αντίληψή μας για τον χώρο και το ανθρώπινο σώμα.

Ως φοιτητής του κολλεγίου Trinity του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ, ο Gormley σπούδασε αρχαιολογία, ανθρωπολογία και ιστορία της τέχνης, που τον εφοδίασαν με μια βαθιά κατανόηση των ανθρώπινων πολιτισμών και της προέλευσής τους. Αυτά τα ενδιαφέροντα τον ώθησαν να φύγει από την Αγγλία το 1971 και να ξεκινήσει ένα μετασχηματιστικό ταξίδι: διασχίζοντας με ωτοστόπ την Ευρώπη, πέρασε στην Τουρκία, τη Συρία, τον Λίβανο, το Ιράν, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, φτάνοντας στην Ινδία, όπου έζησε για δύο χρόνια, μελετώντας Βουδιστικό διαλογισμό. Επέστρεψε στο Λονδίνο τον Απρίλιο του 1974, γνωρίζοντας ότι θα αφιέρωνε τη ζωή του στην τέχνη. Αυτή η πρώιμη εκστρατεία του άσκησε καθοριστική επιρροή στη γλυπτική του, που εστιάζει στο σώμα, τη θέση του στον χώρο και τη σύνδεση με τα στοιχεία της φύσης και τον χρόνο.

«*Αντιμετωπίζω το σώμα ως έναν χώρο που ενθαρρύνει την ενσυναίσθητη ενασχόληση με αυτό που βρίσκεται πίσω από την εμφάνιση: με την αίσθηση*».

Με αυτή την εγκατάσταση στη Δήλο, ο Gormley επανεποικίζει το νησί με «σωματομορφές» από σίδηρο, αποκαθιστώντας την ανθρώπινη παρουσία και δημιουργώντας ένα ταξίδι από πιθανές συναντήσεις. Έχει εγκαταστήσει 29 γλυπτά κατασκευασμένα στη διάρκεια των τελευταίων είκοσι χρόνων -μεταξύ των οποίων πέντε νέα έργα που ανατέθηκαν ειδικά για την περίσταση- τόσο στην περιφέρεια όσο και ενσωματωμένα ανάμεσα στους αρχαιολογικούς χώρους της Δήλου.

Τα έργα ζωντανεύουν τα γεωλογικά και αρχαιολογικά χαρακτηριστικά του νησιού: ένας βράχος από γρανίτη στη μέση του νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων στο Αιγαίο, με μήκος μόνο πέντε χιλιόμετρα και πλάτος ενάμισι, που διαθέτει ένα παρελθόν γεμάτο μύθους, τελετές, θρησκείες, πολιτική, πολυπολιτισμικότητα και εμπόριο. Οι αλληλοδιαπλεκόμενες και αντιφατικές ταυτότητες του νησιού ως ιερού τόπου αλλά και πόλης εμπορίου, σε συνδυασμό με

την τοπογραφία και τη γεωγραφική του θέση, το κατέστησαν μία μοναδική και κοσμοπολίτικη ελληνιστική πόλη.

Η μυθολογία μας λέει ότι το πρώτο όνομα της νήσου ήταν «Άδηλος», που σημαίνει μη ορατή – ένας βράχος που επιπλέει στη θάλασσα δίχως συγκεκριμένη θέση. Έγινε «Δήλος», η ορατή, όταν ο Δίας φρόντισε η Λητώ, η θνητή του ερωμένη, να βρει εκεί καταφύγιο και ασφάλεια από την οργή της συζύγου του, της θεάς Ήρας. Όταν η Λητώ γέννησε τους διδύμους Απόλλωνα, τον θεό του φωτός, και Αρτέμιδα, τη θεά του κυνηγιού, το πεπρωμένο και η μελλοντική ευημερία του νησιού διασφαλίστηκαν. Αυτή η μοναδική ιστορία έχει αποτυπωθεί στην αρχιτεκτονική, τα ιερά και τις κατοικίες της Δήλου, όπως και στις τελετές που δόξαζαν τους θεούς και προστάτευαν το νησί. Αργότερα, χτίστηκαν εδώ τα ιερά ξένων θεοτήτων, ανάμεσα τους του Σεράπιδος και της Ίσιδας.

Ιστορικές αφηγήσεις καταγράφουν πως οι άνθρωποι εποίκισαν τη Δήλο στο ψηλότερο σημείο του νησιού, το όρος Κύνθος, μεταξύ 2500-2000 π.Χ. και παρέμειναν στη διάρκεια της αρχαίας και κλασικής εποχής μέχρι το 69 π.Χ. όταν η πλειοψηφία των κατοίκων εγκατέλειψαν τη Δήλο καθώς είχε πάψει πλέον να αποτελεί ένα ζωτικής σημασίας εμπορικό λιμάνι στις θαλάσσιες οδούς της Μεσογείου. Σήμερα, με την εξαίρεση των αρχαιολόγων που προστατεύουν το νησί και αυτών που διεξάγουν επιστημονικές έρευνες, η Δήλος είναι ακατοίκητη. Τα ερείπιά της, όπως αυτά της Πομπήιας, συνήθως στέκουν άδεια από ανθρώπινη παρουσία.

Ο Gormley επανερμηνεύει εκ βάθρων τη λειτουργία και τον σκοπό της γλυπτικής, μετασχηματίζοντας τα παραδοσιακά αγάλματα και τα τοτέμ του αρχαίου κόσμου που κάποτε κοσμούσαν τις δημόσιες πλατείες, τους ναούς και τις ιδιωτικές κατοικίες σε χώρους ενσυναίσθησης και προβολής της φαντασίας. Η πρώτη σύνδεση ανάμεσα στους επισκέπτες και τα έργα δημιουργείται πριν ακόμα οι πρώτοι πατήσουν το πόδι τους στη Δήλο. Καθώς πλησιάζουν την τραχιά βορειοδυτική ακτή, βλέπουν μια μοναχική φιγούρα (από τη σειρά του Gormley *Another Time*, 1999-2013), να στέκεται φρουρός σε ένα βραχώδες ακρωτήριο στην άκρη του νερού. Δυο ακόμα έργα από την ίδια σειρά -που επίσης ατενίζουν τον μακρινό ορίζοντα- δεσπόζουν στην κορυφή Πλάκες και στο όρος Κύνθος, και άλλο ένα παρόμοιο έργο στέκεται στα νερά του λιμανιού. Άλλα γλυπτά ενσωματώνονται σε αρχαιολογικούς χώρους σε όλο το νησί, από το Στάδιο μέχρι τη συνοικία του Θεάτρου και από τα εμπορικά καταστήματα μέχρι την τοποθεσία όπου βρίσκεται το Μουσείο.

Ο Gormley έχει μελετήσει τους ναούς και τα ιερά άβατα, τον ορίζοντα και την τοπογραφία που έχουν δημιουργήσει ο άνεμος και το αλάτι. Τα γλυπτά του, που λαμβάνουν νατουραλιστικές, κυβοειδείς και πιο αφηρημένες μορφές, είτε στέκονται όρθια ή ξαπλώνουν στο έδαφος, εκτεθειμένα στα στοιχεία της φύσης. Αλληλεπιδρώντας με την τοπογραφία του νησιού, τα έργα εμφανίζονται και

εξαφανίζονται. Ενεργοποιούν τον στοιχειακό χαρακτήρα του νησιού και της ανθρώπινης ιστορίας του, καθιερώνοντας μια σύνδεση με τη συλλογική μας μνήμη. Ο καλλιτέχνης εμπλέκει με σεβασμό το κοινό σε μια εμπειρία που δεν έχει στόχο να λειτουργήσει αντιθετικά προς τον χώρο ή την ιστορία του, αλλά περισσότερο να καθιερώσει μία σωματική και πνευματική σύνδεση με τη συλλογική μας μνήμη.

Ο Gormley προτείνει μία ριζοσπαστική ανοιχτότητα:

«Η τέχνη έχει να κάνει με την επανεπικύρωση της προσωπικής μας εμπειρίας στον παρόντα χρόνο».

Οι επισκέπτες της Δήλου προσκαλούνται να συνδεθούν με τον χρόνο, τον χώρο και τη φύση, που αναπόφευκτα μας συνδέουν με το κοινό μας μέλλον. Ο Gormley στη Δήλο μας υπενθυμίζει την κεντρική σημασία της τέχνης στο ανθρώπινο αφήγημα.

Ελίνα Κουντούρη *Διευθύντρια, NEON*

SIGHT OF DELOS

Μυθικός γενέθλιος τόπος του Απόλλωνα και της Άρτεμης, η Δήλος φέρει ένα, δυσανάλογο με το μέγεθός της, ιστορικό φορτίο. Κατοικημένη ήδη από την πρωτοκυκλαδική 3η χιλιετία π.Χ., φιλοξενεί ένα από σημαντικότερα ιερά του αρχαίου ελληνικού κόσμου, εναγκαλίζεται θανάσιμα την κλασική Αθήνα και μεταμορφώνεται σε πλούσιο εμπορικό και αστικό κέντρο της ελληνιστικής οικουμένης, πριν σβήσει οριστικά στον πρώιμο Μεσαίωνα, για να αποκαλυφθεί εκ νέου όταν η ευρωπαϊκή Νεωτερικότητα και το νεοελληνικό κράτος πλάθουν το παρελθόν τους με τα ευρήματα των μεγάλων ανασκαφών του 19ου αιώνα.

Ο αναπεπταμένος ερειπιώνας μέσα στο αλώβητο φυσικό κάλλος του κυκλαδικού τοπίου της ακατοίκητης Δήλου προσφέρει στον επισκέπτη τη μοναδική εμπειρία ενός ταξιδιού στον χρόνο. Αυτή όμως δεν μπορεί να περιορίζεται υποχρεωτικά στην ακαδημαϊκή ανάγνωση του ιστορικού φορτίου του νησιού. Σε μια εποχή που το παρελθόν δεν διαβάζεται μονοσήμαντα, και η οικείωση του χθες, με την εγγραφή του στην προσωπική μνήμη, διέρχεται μέσα από την προσωπική -οιονεί αδιαμεσολάβητη- εμπειρία, προτρέπειμε τον επισκέπτη να ανακαλύψει τη δική του διαδρομή, να συνδεθεί ατομικά με τον χώρο, να αποκομίσει το προσωπικό του βίωμα, ιστορικό, αισθητικό, περιβαλλοντικό ή ακόμη και συναισθηματικό. Ωστόσο, οι νέες αναγνώσεις του παρελθόντος προϋποθέτουν νέες, ισχυρές συνάψεις με το παρόν.

Μια τέτοια σύναψη είναι η εικαστική εγκατάσταση *SIGHT* του Antony Gormley. Ο καλλιτέχνης που εξερευνά διαρκώς τη σχέση του

ανθρώπινου σώματος με το περιβάλλον, εγκαθιστά τα ανθρωπόμορφα μεταλλικά γλυπτά του στη Δήλο ανασημαίνοντας τον χώρο και προσφέροντας νέα αισθητηριακά ερεθίσματα στον επισκέπτη. Είτε ως σκιές ανθρώπων που στοίχειωσαν το, άλλοτε πολύβουο, ιστορικό λιμάνι, είτε ως σκοτεινές υπομνήσεις των αρχαίων αγαλμάτων που στόλιζαν τα δηλιανά σπίτια και ιερά, τα γλυπτά του Gormley συγκεκρινίζονται αρμονικά με τις αρχαιότητες για να απορροφηθούν, οργανικά σχεδόν, από το αρχαίο τοπίο.

Η απόλαυση της περιήγησης μέσα στην δηλιακή ανασύνθεση προσφέρεται ιδανικά για αναστοχασμό των ταυτοτικών, γνωσιακών και αισθητικών δεσμών μας με το παρελθόν.

Δρ. Δημήτρης Αθανασούλης *Έφορος Αρχαιοτήτων Κυκλάδων*

ANTONY GORMLEY

Γεννημένος στο Λονδίνο το 1950, ο Antony Gormley έχει πραγματοποιήσει μια σειρά από ατομικές εκθέσεις σε χώρους όπως η γκαλερί Uffizi, Φλωρεντία (2019), το Philadelphia Museum of Art, Φιλαδέλφεια (2019), η Kettle's Yard, Κέιμπριτζ (2018), το Long Museum, Σαγκάη (2017) η National Portrait Gallery, Λονδίνο (2016), η Forte di Belvedere, Φλωρεντία (2015), η Zentrum Paul Klee, Βέρνη (2014), το Centro Cultural Banco do Brasil (2012), το Deichtorhallen, Αμβούργο (2011), το State Hermitage Museum, Αγία Πετρούπολη (2011), η Kunsthaus Bregenz, Μπρέγκεντζ (2010), η Hayward Gallery, Λονδίνο (2007), το Kunsthalle zu Kiel, Κίελο (1993), το Malmö Konsthall, Μάλμε (1993) και το Louisiana Museum of Modern Art, Κοπεγχάγη (1989). Μία μεγάλη ατομική έκθεση του έργου του θα παρουσιαστεί στη Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών (Royal Academy of Arts) στο Λονδίνο τον Σεπτέμβριο του 2019. Στα έργα δημόσιου χώρου του Antony Gormley που βρίσκονται σε μόνιμη έκθεση περιλαμβάνονται τα *Angel of the North* (Γκέιτσαχεντ, Αγγλία), *Another Place* (Κρόσμπι Μπιτς, Αγγλία), *Exposure* (Λέισταντ, Ολλανδία) *Chord* (MIT – Massachusetts Institute of Technology, Κέιμπριτζ, Μασαχουσέτη, ΗΠΑ). Έχει επίσης συμμετάσχει σε μεγάλες ομαδικές εκθέσεις όπως στη Μπιενάλε της Βενετίας και την Documenta 8, Κάσελ, Γερμανία. Ο Gormley κέρδισε το βραβείο Turner το 1994 και είναι μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας Καλών Τεχνών από το 2003. Χρίστηκε Officer of the British Empire το 1997 και Ιππότης το 2014.

NEON

Ο Πολιτιστικός και Αναπτυξιακός Οργανισμός κοινής ωφέλειας NEON ιδρύθηκε το 2013 από το συλλέκτη και επιχειρηματία Δημήτρη Δασκαλόπουλο. Ο NEON φιλοδοξεί να φέρει το σύγχρονο πολιτισμό κοντά στο σύγχρονο πολίτη, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα της καλλιτεχνικής δημιουργίας να αφυπνίσει, να συγκινήσει, να παρακινήσει. Συγχρόνως, επιδιώκει να συμβάλει στην ευρύτερη

προσπάθεια αναβάθμισης της πόλης και της καθημερινότητας του πολίτη. Να συμβάλει στην αποκατάσταση της σχέσης του πολίτη με τη λειτουργία και τα δρώμενα της πόλης του. Ο NEON δεν περιορίζεται σε ένα μόνον χώρο. Έδρα του είναι ολόκληρη η πόλη, το ευρύτερο αστικό περιβάλλον. Είναι ένας ζωντανός και ενεργός συνομιλητής με την κοινωνία, τους θεσμούς και το κοινό.

Ο NEON υλοποιεί τους στόχους του μέσα από εκθέσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, εκδηλώσεις και συζητήσεις, προγράμματα χορηγιών και υποτροφιών και τη δημιουργία ενός δικτύου διεθνών συνεργασιών και ανταλλαγών. Ο NEON συμπράττει με θεσμικούς φορείς πολιτισμού και ενισχύει τη δραστηριότητα δημοσίων και ιδιωτικών φορέων με σκοπό τη διάδοση της σύγχρονης τέχνης. Ο NEON επιδιώκει να αναδείξει τον πολιτισμό ως βασικό μοχλό προόδου και ανάπτυξης.

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, έχει στην ευθύνη της την μνημειακή κληρονομιά που έχει αποκαλυφθεί ή διασώζεται στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων. Αυτές οι μαρτυρίες της ανθρώπινης παρουσίας και δημιουργίας χρονολογούνται από τους απώτατους προϊστορικούς χρόνους έως και τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους, το 1830. Το ευρύτατο χρονολογικό πλαίσιο συμπεριλαμβάνει πλήθος διαφορετικών εκφράσεων της κυκλαδίτικης κληρονομιάς: αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, κάστρα, παραδοσιακοί οικισμοί και φυσικά πλήθος ευρημάτων και κειμηλίων, που επιλεκτικά παρουσιάζονται στους μουσειακούς χώρους και τις συλλογές της Εφορείας.

Τα τελευταία χρόνια, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων έχει ενεργοποιήσει ένα εκτεταμένο σχέδιο δράσης για τη διαχείριση του εκτενούς πολιτιστικού κεφαλαίου που επιτρεί. Η προστασία και ενδεδεχής τεκμηρίωση των αρχαιολογικών, αρχιτεκτονικών και ιστορικών δεδομένων των μνημείων αποτελεί την πρώτη, θεμελιακή ενέργεια αυτού του σχεδιασμού. Επιπλέον, έχοντας καταφέρει να προσελκύσει σημαντικές χορηγίες αλλά και να εξασφαλίσει πιστώσεις από ανταγωνιστικά ευρωπαϊκά προγράμματα, η Εφορεία εργάζεται δυναμικά προς τη συντήρηση, αναστήλωση και ανάδειξη σημαντικών αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Ο τρίτος σημαντικός πόλος δράσης της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων σχετίζεται με την επικοινωνία, την ώσμωση με την τοπική κοινωνία, την ενεργή παρουσία στο παγκόσμιο επιστημονικό και μουσειακό γίγνεσθαι και την ενσωμάτωση νέων εκφραστικών τρόπων. Σε αυτό το πλαίσιο, η Εφορεία πραγματοποιεί ένα ουσιαστικό άνοιγμα προς τη σύγχρονη τέχνη για να υπογραμμίσει τόσο την ανανεωτική δύναμη της φόρμας και της διαχρονικής δημιουργίας όσο και την ανάγκη για τη συνομιλία του «καθιερωμένου» παρελθόντος με τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση.

NEON Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων

ANTONY GORMLEY SIGHT

ΔΗΛΟΣ DELOS 02.05 — 31.10.2019

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ IWONA BLAZWICK, ΟΒΕ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΗΣ WHITECHAPEL GALLERY ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΙΝΑ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ, ΝΕΟΝ

NEON.ORG.GR #NEONGREECE #DELOS

Η ΕΚΘΕΣΗ SIGHT ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ, ΣΕ ΑΝΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΕΟΝ

ΩΡΑΡΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ:
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 08:00 - 20:00
Το ωράριο της έκθεσης υπόκειται σε αλλαγές. Το νησί της Δήλου είναι προσβάσιμο κυρίως από τη Μύκονο, όπως και από την Πάρο και Νάξο.

Η είσοδος στην έκθεση δεν επιβαρύνεται από επιπλέον αντίτιμο.

I. ΚΥΝΘΟΣ

Στον Κύνθο του μύθου, σύμφωνα με αρχαίους συγγραφείς, η Λητώ βρήκε φιλόξενο μέρος για να φέρει στο φως τα δίδυμα παιδιά της, τον Απόλλωνα και την Άρτεμη. Απ' τα κέρατα των αιγών που κυνηγούσε η αδελφή του στις πλαγιές του βουνού ο τετραετής θεός κατασκεύασε τον *Κερατώνα*, τον πανάρχαιο βωμό του Ιερού του. Στη φυσικά οχυρή γρανιτική κορυφή του Κύνθου εντοπίζονται και τα αρχαιότερα γνωστά ανθρώπινα ίχνη στο νησί, στα σπαράγματα του πρωτοκυκλαδικού οικισμού που χρονολογείται από την τρίτη χιλιετία π.Χ. Αργότερα, στους ιστορικούς χρόνους ιδρύθηκε στην ίδια θέση ιερό για τον Δία Κύνθιο, την Αθηνά Κυνθία και τον Δία Ύψιστο, τα οποία λειτουργήσαν για αιώνες. Αν κανείς σταθεί σήμερα στην κορυφή του θα αντιληφθεί τον λόγο και τον τρόπο που τα νησιά του αρχιπελάγους έσπησαν γύρω του εκείνο τον κυκλικό χορό.

II. ΝΕΕΣ, ΞΕΝΕΣ ΘΕΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΔΗΛΟ

Κατά τους ιστορικούς χρόνους οι Ίωνες του Αιγαίου προσέρχονται στο Πανιώνιο Ιερό για να λάβουν μέρος στις γιορτές του ελληνικού πανθέου, με έμφαση στη δηλιακή τριάδα, τον Απόλλωνα, την Άρτεμη και τη μητέρα τους Λητώ. Την Ελληνιστική εποχή, στα χρόνια της ατέλειας του λιμανιού, έμποροι από όλες τις γωνιές του γνωστού κόσμου συρρέουν στη Δήλο και την μετατρέπουν στο μεγαλύτερο ίσως κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο. Μαζί τους φέρνουν, ωστόσο, και την ανάγκη για τους δικούς τους θεούς. Στις όχθες του Ινωπού, που για τις ανάγκες της αιγυπτιακής δοξασίας θεωρήθηκε παραπόταμος του Νείλου, παίρνουν θέση τα ιερά της Ίσιδας και του Σάραπη

μαζί με άλλες θεότητες, όπως τις συριακές Άδαδο και Ατάγαρτη. Σε άλλες μεριές του ιδρύονται, μεταξύ άλλων, ιερά για τον παλαιστινιακό Βαάλ Ζεβούλ, τους ρωμαϊκούς Λάρντες καθώς και εβραϊκή συναγωγή. Στην κοσμοπολίτικη κοινωνία της Δήλου οι λατρείες έρχονται κοντά, ανταλλάσσουν χαρακτηριστικά κατατείνοντας στη δημιουργία νέων θεοτήτων, στο πλαίσιο αυτής της αυθόρμητης διαδικασίας που οι μελετητές ονομάζουν *συγκρητισμό*.

III. ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Την εποχή που κηρύσσεται η ατέλεια του λιμανιού, στα μέσα του 2ου αι. π.Χ., διαμορφώνεται στη Δήλο μια πολυπολιτισμική κοινωνία εμπόρων που έρχονται από την Ηπειρωτική Ελλάδα, το Αιγαίο, την Εγγύς Ανατολή, τη Βόρειο Αφρική, την Ιταλική χερσόνησο και τις ακτές του Εύξεινου Πόντου. Στις δυο πλευρές του πλακόστρωτου δρόμου, που οδηγεί από το αρχαίο λιμάνι προς το θέατρο των 6.500 θέσεων, αναπτύσσεται η παλιότερη συνοικία της πόλης. Οι κάτοικοι είναι κυρίως απόγονοι Αθηναίων κληρούνων, μιας «αριστοκρατικής» τάξης που επιχειρεί να βαδίσει δίπλα στη νέα κοσμοπολίτικη οικονομική ολιγαρχία. Η συνοικία χαρακτηρίζεται από ακανόνιστη ρυμοτομία, μικρά σε επιφάνεια οικόπεδα και οικίες που προσπαθούν να εκμεταλλευτούν όλο τον διαθέσιμο χώρο. Πλούσιες και μέτριας αξίας οικίες ανακατασκευάζονται στο πέρασμα των αιώνων και διακοσμούνται με όμορφα ψηφιδωτά και γλυπτά. Στην πρόσοψή τους τα μονόχωρα καταστήματα αναζητούν ανάμεσα στους περαστικούς, πελάτες για τα προϊόντα του οίκου.

IV. ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ

Ο πολεοδομικός ιστός της Δήλου αναπτύχθηκε περιμετρικά του Ιερού, αφήνοντας τη νότια Δήλο ελεύθερη για αγροτικές καλλιέργειες και τις δύο μεγάλες χερσονήσους στα βόρεια για βοσκότοπια. Οι λίγες

ανεσκαμμένες οικίες της συνοικίας που βρίσκεται στην ανατολική ακτή της Δήλου λειτουργούν παράλληλα με τα εργαστήρια των ιδιοκτητών τους, μερικά από τα οποία αναγνωρίζονται ως αρωματοποιεία και βαφεία. Ωστόσο, η συνοικία χαρακτηρίζεται από δύο τουλάχιστον μεγάλα δημόσια κτίρια. Το Γυμνάσιο, στο οποίο τα παιδιά, έφηβοι και νέοι, υπό την εποπτεία του Γυμνασάρχου και των βοηθών του γυμνάζονται συγκροτώντας ένα πολυσυλλεκτικό σύνολο, αντιπροσωπευτικό της κοσμοπολιτικής κοινωνίας της ελληνιστικής Δήλου. Το αρχαίο Στάδιο, το οποίο επικοινωνούσε απευθείας με το Γυμνάσιο, διαθέτει εξέδρα για τους θεατές και ξυστό –μία στεγασμένη δρομική γαλαρία για την προπόνηση των αθλητών σε περίπτωση κακοκαιρίας- δίνει και τη συμβατική ονομασία της Συνοικίας.

V. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗ ΔΗΛΟ

Η Δήλος, ένα μικρό νησί με περιορισμένους ζωτικούς χώρους και φυσικούς πόρους, έπρεπε να εισάγει τα περισσότερα αγαθά που θα συντηρούσαν τη ζωή των κατοίκων και τη δραστηριότητα του Ιερού από τη Ρήνεια, τη Μύκονο και άλλα μακρινά μέρη. Από την εποχή της Ανεξαρτησίας (314-167 π.Χ.), όταν η Δήλος γίνεται πρωτεύουσα του Κοινού των Νησιωτών, το εμπόριο τονώνεται και ιδρύονται οι πρώτες αγορές. Ωστόσο, με τη θέσπιση της φορολογικής ατέλειας του λιμανιού στα 167 π.Χ. η εγκατάσταση νέων εμπόρων και η εμπορική δραστηριότητα εκρήγνυνται και το Ιερό Λιμάνι δεν επαρκεί πλέον. Στη δυτική κυρίως ακτή της Δήλου διαμορφώνονται νέες εκτεταμένες λιμενικές εγκαταστάσεις, που δέχονται περίπου 7.500 αριζεις πλοίων ανά έτος. Στις νέες προβλήτες ιδρύονται εμπορικά καταστήματα. Ο Στράβων παραδίδει για τη Δήλο την πλέον εύγλωττη παροιμία: «έμπορε, έλα στο λιμάνι, ξεφόρτωσε, και όλα πουλήθηκαν». Στις νέες

αγορές και τα καταστήματα υπολογίζεται ότι διακινούνταν 750.000 τόνοι εμπορευμάτων ενώ 250.000 σκλάβοι άλλαζαν ιδιοκτήτη.

VI. ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, τους Σκοτεινούς Αιώνες που ακολούθησαν την παρακμή του Μυκηναϊκού κόσμου, οι κοινωνίες της ελληνικής χερσονήσου οργανώνονται πλέον σε πολιτικά σχήματα, τις πόλεις-κράτη. Την ίδια στιγμή ιδρύονται πανελλήνια ιερά με γιορτές που συγκεντρώνουν πιστούς με τα παλιά εθιμικά και ιδεολογικά-θρησκευτικά κριτήρια. Στη Δήλο ιδρύεται το Ιερό που συγκινεί τους Ίωνες της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου. Οι αποστολές των ιωνικών πόλεων επρόκειτο να φθάνουν για αιώνες στο Ιερό Λιμάνι της Δήλου για να συμμετάσχουν στις γιορτές του Απόλλωνα, της Άρτεμης και της Λητούς. Οι πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις στο Αιγαίο ορίζουν τη μοίρα του νησιού. Ήδη από τους αρχαίους χρόνους οι Νάξιοι, οι Πάριοι, ο Πεισίστρατος, η Αθήνα του 5ου αι. π.Χ. και των ελληνιστικών χρόνων και οι Ρωμαίοι, που φιλοδοξούν να επιβληθούν πολιτικά και οικονομικά στο Αιγαίο, αναλαμβάνουν έμμεσα ή άμεσα τον έλεγχο του πανιωνίου ιερού και αναθέτουν ναούς, κτίρια, γλυπτά και δώρα στον Απόλλωνα. Κάποτε ο έλεγχος του νησιού και του Ιερού είναι ακραίος και φτάνει μέχρι την εξορία των Δηλίων κατοίκων. Μόνο την περίοδο της μακεδονικής κυριαρχίας στο Αιγαίο, η Δήλος γνωρίζει την ανεξαρτησία και γίνεται πρωτεύουσα του Κοινού των Νησιωτών.

Δρ. Θεμιστοκλής Βάκουλης
Αρχαιολόγος Εφορείας Αρχαιοτήτων
Κυκλάδων

* Ειδική ανάθεση για τη συγκεκριμένη τοποθεσία.

ο Το γλυπτό *Rule*, που είναι εγκατεστημένο στη δυτική πλευρά του Αρχαιολογικού Μουσείου Δήλου, είναι στερεωμένο πάνω σε πιστό αντίγραφο του αρχαίου κιονόκρανου.

